

Byen og virkeligheden, der voksede

En god bog om byen som komplekst kulturfænomen

Søren Bitsch Christensen (red.): *Den moderne by. Danske Bystudier 3. Aarhus Universitetsforlag 2006. 402 s., 398 kr.*

Af Svend Erik Larsen

Denne bog er en god bog om den moderne danske bys udvikling fra 1840 til 2000, men ikke en perfekt bog. Hvis nogle opfatter den karakteristisk som negativ, eventuelt som smålig, kan de godt stikke piben ind. Byen er i alle perioder og på alle steder så komplekst et kulturfænomen, at den perfekte bog om byen slet ikke findes. Der findes kun gode, mindre gode og dårlige bøger. Denne hører til i den gode ende. Og hvad skal der så til for at en bog om byen bliver god?

Byer er aldrig kun bebyggede arealer, æstetiske former, sociale strukturer, markedscentre, politiske knudepunkter, eller hvilke samlende karakteristikker der nu har været bragt i anvendelse. Uanset hvilket fokus der vælges, er byen altid noget mere. Derfor er det uomgængeligt nødvendigt for alle bystudier, at de er tværfaglige. Ellers er de ikke bystudier, men faglige monopoliseringer, som den historiske virkelighed overhaler både højre og venstre om.

Denne bog er overvejende et produkt af dansk historisk forskning, knyttet som den er til Dansk Center for Byhistorie som det tredje bind i centrets skriftserie, holdende i vognbanen efter to bind om henholdsvis middelalderbyen og den klassiske købstad. Dette bind inddrager i de elleve artikler og i det lange og grundige forords begrebsdannelse, ud over historiske kilder og metodiske indfaldsvinkler, også æstetik, kunsthistorie og etnologi. Disse fag er dog gæster eller urbane forbi-passerende, for tyngdepunktet er som sagt historisk. Men også inden for fagets bidrag møder vi en bred repræsentation af historikergenerationer og af historiske metoder og interesser. Fokuseret tværfaglighed kunne man kalde redaktionsprincipperne.

Det er præcist, som det skal være. Andre byhistoriske værker vil naturligvis fokusere anderledes, men også bedrive fokuseret tværfaglighed. Her vil historikerne være inviteret med, ikke på et afbud nødvendigvis, men henvist lidt til sidegaderne. Gæsterne repræsenterer åbninger af feltet, og bogen som helhed er åben og god at tænke videre med. Forordet slås med en definition af, hvad en by er. Det lander mest på en administrativ og demografisk definition. Den definition styrer i hvert fald overvejende fremstillingen i forord og artikler. Men bogen prøver med prisværdig åbenhed at introducere mere fænomenologisk farvede bestemmelser, der refererer til rumlige og kulturelle funktioner og oplevelser. Mere livs- og kulturrum end administrativ forvaltnings- og udviklingszone. Disse sidste bestem-

melser er mere beskrivende end integrerede, men lægger op til en del af bogens bidrag om monumenter, kirkegårde og mere oplevelses- og værdiorienterede aspekter. Den uensartethed vil jeg ikke bebrejde redaktørerne. Det er vilkårene for at lukke byporten op. På den måde er bogen til inspiration, ikke til kopiering.

Ud over tværfaglighed skal bystudier være internationalt orienterede – i metode eller materiale eller begge dele. Denne bog sammenligner undervejs de administrative-demografiske afgrænsninger med andre landes kvantitative kriterier – skal der 200 beboere plus en markedsplads til en by eller hvor mange? Mere fundamentalt henter bogen sit begreb om byer som dele af bysystemer fra den fremragende *The Making of Urban Europe 1000-1994* af Paul Hohenberg og Lynn Lees (1995). Det er en rigtig givende perspektivering i metode og begrebsdannelse. Introduktionen ved udgiveren og Mette Ladegaard Thøgersen giver bolden op, og alle bidrag spiller med, direkte eller indirekte. Men internationalt materiale er der ikke meget af, om overhovedet noget. I den henseende er bogen så dansk, at det kan gøre lidt ondt, når det netop er byen i perioden 1840-2000, der er på tapetet.

Et europæisk perspektiv

Med Hohenberg og Lees bliver perspektiveringen stærkt europæisk. Men efter Anden Verdenskrig er det jo ikke kun det europæiske bykoncept, der præger byudviklingen, men den globale syntese af europæisk og amerikansk byforståelse og urban praksis, der ikke bare præger, men styrer byudviklingen jorden over. Artiklerne om nyere tid sætter transport- og kommunikationsforhold på som afgørende for byudviklingen, også for danske byer. Og dette aspekt er den dominerende amerikanske urbane grundkomponent tilbage fra *mainstreet*-byerne fra den sene kolonitid og op til i dag. Pladser og steder betyder ikke ret meget. Denne syntese har præget det globale bybillede, i samarbejde og konflikt med præ-eksisterende lokale urbane former i kolonier og også i Europa og USA. Her kunne et bredere udblik, f.eks. i oversigtsform i Peter Hall: *Cities in Civilization* (1998) eller Spiro Kostof: *The City Shaped* (1991), have styrket bogens internationale profilering af byforståelsen.

Men med det valgte fokus i den danske by og med europæiske åbninger i begrebsdannelsen kommer vi langt omkring i byen som kulturrum, ikke kun som statistisk materiale eller geografisk lokalitet. Især er det samlede perspektiv for 1840 til 1950 som en kontinuert udvikling for Danmark, i periferien af den mere hektisk urbaniserede verden, interessant, veldokumenteret og perspektiveret. Denne udvikling tegnes fint med den

valgte begrebsdannelse som grundlag, mens den senere og mere diskontinuerte udvikling kræver en anden ramme, især med den vægt på servicefunktioner, oplevelsesøkonomi, transport og kommunikation, som artiklerne om nyere tid lægger. Men der er ingen overordnet ramme at arbejde med til disse dimensioner. De står derfor mere induktivt eksemplificerende end den forudgående periodes klare og principfaste urbane teoretiske og -historiske grundlag for analyserne.

Men emner og stof er dybt fascinerende og fremragende indrammet af indledningen. Der ligger et godt redaktionsarbejde bag publikationen. Personligt finder jeg, at præsentationen af den oversete københavnske byplanlægger Charles Ambt er den bedste øjenåbner for bogens brede, men dog fagspecifikke indfaldsvinkel. Men det er en personlig præference. Derudover kommer vi omkring det voksende borgerskabs ønske om ro, renlighed og monumentalitet i byrummet, provinsprostitution, arbejderbevægelsens rolle, kirkegårde, kommunalforvaltning i en moderne storby omkring 1900, forstæderne og den nyeste urbane spredning og dens rolle for hverdagslivet, også i bypolitisk perspektiv. Eller mere abstrakt: hovedstad og provins, borger og arbejder, drift og død, nyt og gammelt. Der er nok af materiale at bygge videre med, både fra historiske og andre vinkler.

Skønt bogen gnubber sig op ad fremtiden ved at sætte punktum omkring 2000, er der mere historisk kildestudie end fremtidsvision i dens bidrag. Hvad enten det skyldes historikerens reservation over for krystalkuglekiggeri og værdiladede betragtninger eller deres forkærlighed for at stoppe, hvor kilderne tørrer ud, så kunne bogen godt have vovet et øje på at kigge fremad. Med bogens bredde og fundament ville ingen med rette have kunnet kalde en fremtidsorientering for letkøbt, men i stedet engagerende. Men god, det er bogen. Læserne kan selv anlægge flere vejanlæg eller flytte fokus. Et er i hvert fald sikkert: hvis de ikke gør det, så gør byen det – anlægger og flytter fokus. Med historikere og os andre halsende lidt bagefter.

Svend Erik Larsen er professor i Litteraturhistorie ved Aarhus Universitet.